

metodologin. Norrings uppsats är här ett viktigt bidrag.

Island var – och är – en liten akademisk miljö. Det är förtjänstfullt att två uppsatser lyfter fram isländsk historieskrivning. I båda fallen rör det sig om inflytandet från Danmark. Ingi Sigurdsson behandlar grundtvigianismen och hur den påverkade isländsk nationell historieskrivning medan Kristín Bragadóttir tar upp den roll som skandinavismen fick.

I ett av bidragen står ett land helt i fokus. Pertti Haapala skriver intressant om hur Zacharias Topelius och Väinö Linna skapat olika nationella berättelser om Finland, och han visar väl hur dessa berättelser måste förstås mot bakgrund av den samhälleliga situationen i vilken de skrevs. Dessa författare hade inflytande också i andra nordiska länder – särskilt Sverige – men det transnationella spelar liten roll i analysen.

Utgivarnas ambitioner att skriva empirisk transnationalism med Norden som utgångspunkt har inte realiserats i alla volymens uppsatser. Detta är förståeligt. Viktigare är att här finns många spännande bidrag till en sådan forskningsinriktning och flera av bidragen håller hög klass. Det samlade intrycket som boken ger är, kanske inte så överraskande, att den metodologiska nationalismen står sig stark även när internationella och transnationella samarbeten aktualiseras. Men boken visar också att det är i hög grad relevant att studera historiografi på en nordisk nivå. Förbindelserna mellan länderna framstår som så många och välutvecklade att en avgränsad nationell historiografi förefaller närmast meningslös.

Lunds universitet

LARS EDGREN

Ulrika Torell, Jenny Lee & Roger Qvarsell (red.), *Köket: Rum för drömmar, ideal och vardagsliv under det långa 1900-talet* (Stockholm: Nordiska museets förlag 2018). 351 s.

Köket är, och har varit, en plats för vardagsliv liksom en skärningspunkt för idealskapande vad gäller såväl genus, klass, tradition och modernitet. Detta tar antologin *Köket: Rum för drömmar, ideal och vardagsliv under det långa 1900-talet* fasta på. I antologin finns det många hänvisningar till Yvonne Hirdmans uttryck "det lilla livet" och bokens författare tar sin utgångspunkt just i "det lilla" för att säga något större. Det lyckas de också väl med. I 13 artiklar analyseras köket som plats och rum. Köket fungerar som ett nav för att belysa förändringar av det rumsliga såväl som normer och värderingar som kommit till uttryck genom rummet. En distinktion görs mellan köket som just ett rum och som en plats där det senare ska förstås som att

människor tar köket i besittning och använder det med olika syften och kanske inte alltid det som det i första hand var tänkt. Antologin skrivs in i fyra olika kulturhistoriska fält, nämligen rumslighet, materialitet, bostadspolitik och vardagslivets historia. Det som undersöks är också kökets förändrade materialitet liksom rumslighet utifrån drömmar om modernisering och välstånd under 1900-talet och det finns kopplingar även till konsumtionshistoria. Tidsavgränsningen ska förstås som det som brukar kallas det långa 1900-talet och studierna täcker även in 1800-talets avslutande decennier och 2000-talets inledande år. Kökets historia tecknas dels utifrån föremål som köksbordet, köksredskap och spisen, dels utifrån specifika göromål som diskning och sophantering. Den empiriska basen för *Köket* utgörs av Nordiska museets samlingar och antologin har också kommit till i samband med en seminarierie som samlat forskare från museet och från universiteten i Uppsala, Stockholm, Umeå och Linköping.

Redaktörerna Ulrika Torell, Jenny Lee och Roger Qvarsell påtalar i inledningskapitlet att köket kan ses som "ett maskinrum i vardagstillvaron", liksom platsen för tillvarons mest basala sysslor, och menar att köket intagit en särställning i föreställningarna om vad som utgör en bra bostad: köket är en central plats för att förestå såväl familjeliv, genusstrukturer, klass, politiska visioner, familjeliv, normskapande och samhällsplanering i stort. Köket speglar större samhällsförändringar och detta visas genomgående i boken, men det kanske tydligaste bidraget är Jenny Lees artikel om "Köks-trädgården. En plats för produktion och rekreation". Lee gör en genomgång av köksträdgårdens betydelse från 1800-talet till idag. Det skulle kunnat bli en alltför översiktlig historia, men det är i stället en djupgående analys av samhälleliga förändringar vad gäller familjeideal, genusnormer och spänningsförhållandet mellan stadsmiljö och natur och hur dessa kommer till uttryck genom synen på odling. Lee visar hur grundtankarna med köksträdgården var flerfaldiga, inte minst fanns det tankar om att odla fosterlandskärlek till den svenska jorden, att knyta husfadern till hemmet och hålla honom borta från stadens lockande nöjen och även att skapa sunda och friska medborgare. Här ses en utveckling mot dagens önskemål om att odla sig bort från stadsmänniskans position som konsument till den mer aktiva rollen som producent vilket möjliggörs genom att bruka jorden.

Utifrån köksbordet tecknar Ulrika Torell en historia över hur en möbel laddats med olika symbolik och betydelser. Precis som Torell skriver är det tydligt att köksbordet fått representera vida mer utöver en bordsskiva på fyra ben. I borgerliga 1800-talsfamiljer förpassades köksbordet till de regioner i köket som aldrig visades upp och fick en undanskuffad position i relation till matsalsbordet, trots att det hade stor betydelse för såväl produktion som konsumtion. Under mellankrigstiden plockades dock köksbordet fram i

ljuset och blev en del av den förenkling av köksmiljön som var central i tiden. Köksbordet blev nu betydelsefullt för att skapa en trivsamt plats för samvaro. Köksbordet behövde därför göras representativt, vilket det också blev under 1950–1960-talen när det var en given plats för att gestalta en lycklig familjetillvaro. Denna dröm om en trivsamt familj runt köksbordet har inte helt spelat ut sin roll i dag även om själva bordet kanske ändrat skepnad.

I Helena Bergmans artikel skrivs också kökets historia in i känslornas historia. I "Känslor. Rationalitet, trivsel och modernitet i köket" utgår Bergman från 1940-talsradioprogrammet "Husmorsskolan" vars syfte var att experter och husmödrar tillsammans skulle diskutera hemarbete. "Husmorsskolan" utlyste en tävling där lyssnarna uppmanades att skicka in berättelser om hur de bäst hanterade sitt hemarbete och sin situation som husmödrar. Här kommer Bergman åt röster från dem som levde närmast köket och som tillbringade största delen av sina dagar i just hemmet. Det framkommer i de läsarbjudrag som undersöks att det ansågs vara viktigare med husmoderns inställning och arbetssätt än bostädernas och kökens standardisering, vilket den mer övergripande diskussionen i samhället tenderade att handla om vid tiden. I denna artikel kommer vi nära vardagslivet, även om det också synliggörs att det var röster som bejakade en modern utveckling som fick höras medan mer kritiska eller skeptiska valdes bort.

Ytterligare ett kapitel som utmärker sig är Maja Willéns artikel "Drömkök till salu. Föreställningar om kökets historia på marknaden". Willén undersöker nutida marknadsföringsmaterial från Ikea, Marbodol och Kvänum som samtliga producerar kök, för att se hur dessa företag med olika målgrupper skapar förväntningar och drömmar om ett idealkök. Willén tycker sig kunna dela in materialet i tre kategorier gällande hur kökets historia aktualiseras i nutida kökskataloger: det lantliga/traditionella köket, det folkhems- eller retroinspirerade köket och det moderna och samtida köket. I denna artikel fångas in hur föreställningar om och romantisering av en svunnen tid används för att locka till konsumtion. Willén framhåller att historiebrevet har en tydlig funktion i att skapa trygghet och igenkänning. Avslutningsvis berörs också att drömmen om idealköket inte är för alla, utan att det handlar om en viss grupp som har möjlighet att realisera dessa fantasier. Fler och fördjupade resonemang av denna typ skulle vara givande för att belysa hur köket idag kan förstås utifrån ekonomiska förutsättningar att konsumera, renovera och bygga ett idealt rum.

I antologins inledningskapitel ställs frågan "Vad är egentligen ett kök?" och här problematiseras föreställningar om hur ett kök bör vara ordnat liksom hur makt och maktutövning vad gäller kökets utformning har påverkat standardiseringen av hemmen. Antologin *Köket* fångar visserligen in en rad olika förändringar och skeenden i det svenska 1900-talets historia, dock går

det att ställa den mer kritiska frågan: vems kök är det som synliggörs? Kan-
 ske är denna något mer utmanande än frågan om vad ett kök är. I antologin
 är det trots allt ett ganska enhetligt kök som undersöks, det vill säga det kök
 som till största del innefattar och rymmer en relativt välbeställd kärnfamilj.
 Det skulle vara givande att också inkludera perspektivet om vilka kök som
 ställs utanför denna berättelse. Det saknas således en mångfald vad gäller
 vad ett kök kan vara, till exempel undersöks inte kollektiva boendes köksut-
 rymmen, inte heller berörs storköken, såsom skolkök, och inte heller alterna-
 tiva lösningar, exempelvis soppkök, som fick ersätta det egna hemmets kök
 för dem som inte hade den möjligheten. Med ett bredare perspektiv skulle
 bostadskris och hemlöshet kunnat belysas. Även frivilliga och ofrivilliga
 kollektivboende, liksom självförsörjande under första hälften av 1900-talet,
 som inte sällan bodde i små utrymmen utan egna möjligheter att laga mat,
 hade kunnat synliggöras, vilket hade gett 1900-talets kökshistoria en större
 bredd. Påtagligt frånvarande är således frågan om det har funnits ett kon-
 flikternas kök. Att köket varit, och är, en plats för drömmar, idealskapande
 och vardagsliv synliggörs och beläggs mycket väl i boken, men har köket inte
 också varit en plats för konflikter, liksom fungerat exkluderande för den
 som inte levde i en kärnfamilj i en standardiserad bostad?

Sammantaget är dock antologin *Köket* en bok som rymmer flera svar på
 hur detta rum, eller denna plats, förändrats, brukats och använts för att
 skapa såväl drömmar som normativa praktiker under det långa 1900-talet.
 Den visar på ett förtjänstfullt sätt hur det på ytan vardagliga också innefat-
 tar stora frågor om hur livet, liksom samhället i stort, bör ordnas.

Lunds universitet

EMMA SEVERINSSON

Erika Sandström, *Han, hon och hunden: Feminiseringen av svensk hundsport
 1918–2017* (Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensia 2018). 127 s.

På behändiga 127 sidor tecknar historikern Erika Sandström den svenska
 hundsportens historia mellan 1918 och 2017. Under tidsperioden menar
 Sandström att hundsporten gått från att vara en tydligt manlig sport till att
 idag vara en övervägande kvinnlig sport. Boken är kronologiskt disponerad
 med fokus på genus och genusförändringar. Centrala begrepp för Sandström
 är avmaskulinisering och feminisering med vilka hon vill förstå skiftet i
 genuskodning. Sandström utgår även ifrån Yvonne Hirdmans uppdelning
 av 1900-talet i tre genuskontrakt (hushållkontraktet, jämlikhetskontraktet
 och jämställdhetskontraktet) för att beskriva relationen mellan män och